

ADELL CASTÁN, Jose Antonio i GARCÍA RODRÍGUEZ, Celedonio (2014)
Bandoleros. Historias y leyendas románticas españolas
 Madrid: La Torre, 238 p.
 ISBN 9788479606725

«Els bandolers pertanyen a la història recordada, que és diferent de la història oficial dels llibres... Aquesta és la raó per la qual les llegendes de bandolers encara tenen capacitat per emocionar-nos» (E. J. Hobsbawm)

El bandolerisme és un fenomen que durant anys ha estat present en l'imaginari popular de la societat, i, amb el pas dels segles, en aquells indrets en els quals els bandolers van desenvolupar la seva activitat, se n'ha dibuixat una imatge que ha perdurat fins als nostres dies. En ocasions eren titllats de lladregots, de persones de mal, però, en moltes d'altres, se'ls considerava herois, herois populars que vetllaven pel bé del poble, i que eren admirats per haver-se revelat contra el poder.

A l'obra *Bandoleros*, de Jose Antonio Adell Castán i Celedonio García Rodríguez, se'ns mostra una extensa biografia dels bandolers més rellevants i il·lustres del territori espanyol. Al llarg de la lectura descobrirem personatges, sovint desconeguts, els fets dels quals van marcar un període determinat en una àrea geogràfica concreta. Cal que ens remuntem al segle I dC, a la Grècia clàssica, per trobar el primer personatge considerat bandoler, i, ben entrat el passat segle XX, seguim trobant execucions de bandolers.

Per bandolerisme entenem l'activitat duta a terme per un individu o grup de persones, perseguits per la llei, i que se centra en l'adquisició de béns, sovint fent ús de la força. Solien conviure en boscos frondosos, on podien amagar-se i escapar-se dels seus perseguidors. L'orografia, la fragmentació jurisdiccional i els camins de pas eren els indrets escollits pels bandolers per dur a terme la seva activitat. Aquests paratges els oferien un amagatall i refugi quan eren perseguits.

Cercar l'origen del bandolerisme no és pas tasca fàcil. A l'època grecoromana va ser cèlebre l'actuació del bandoler Caco i, en 26-25 aC, ja actuava per terres càntabres i basques Corocotta, considerat el primer bandoler d'Hispania.

Tot i existir consonàncies entre el bandolerisme de les diferents regions, les raons que empenyien a l'activitat del bandolerisme eren diverses: familiars, herències o desgràcies. Així, el perfil de bandolers és heterogeni: trobem des d'exmossens fins a carboners o, fins i tot, alguns nobles.

La causa de l'aparició del fenomen va estar estretament lligada a períodes de crisi social i econòmica i inestabilitat política, freqüentment en societats agrícoles. Per tant, com postulen els autors, a diferència del que es pugui pensar, no és pas un fenomen propi d'un país ni d'una època determinada, sinó que cal entendre'l com un fet social i universal.

El bandolerisme va traspasar les fronteres històriques i es va implementar també en la cultura popular, per la qual cosa són nombroses les obres literàries protagonitzades per bandolers. Al llarg del Segle d'Or, les històries i aventures dels bandolers eren un tema que estava de moda. El fenomen estava a cavall entre ser un fet històric i esdevenir un centre d'atenció a les obres literàries que proliferaven.

Ja al segle XVII, i com a conseqüència de la guerra de Successió (1701-1714), es va propagar una nova onada de bandolerisme arreu del territori, però va ser un cop finalitzada la guerra de la Independència o del Francès (1808-1814), que el fenomen es va popularitzar arreu del territori europeu.

Tal com descriuen els autors, els viatgers estrangers que recorrien el país van contribuir a difondre per Europa la fama dels bandolers espanyols. Al segle XIX cir-

culaven pel territori espanyol diferents testimonis que donaven a conèixer les gestes i proeses dels bandolers. Paral·lelament, en aquell moment s'inicià el *bandolerisme romàntic* que va estar present fins als primers anys del segle xx i que va dibuixar la imatge del bandoler que ens ha arribat a través de la cultura popular.

Les autoritats lluitaven fermament per acabar amb els bandolers, per tal de tornar a imposar l'ordre al territori. Malgrat tot, l'eliminació d'aquest fenomen va resultar ser complexa. Es van haver de dictar disposicions expressos contra els bandolers, els saltejadors de camins i facinerosos, enviant tropes i batudes contra ells, i oferint recompenses a qui els entregués a les autoritats.

Les històries de bandolers, com la de l'andalús José Maria Hinojosa «El Tempranillo» (1805-1833) —considerat el prototipus de bandoler espanyol i conegut per atribuir-se-li la frase «A Espanya mana el rei, però a la serra mano jo»—, els gallecs Mamed Casanova «Toribio» i Pepa a Loba; l'aragonès Mariano Gavín «Cuca-racha», i el català «Moro de Xerta» són presents en el llibre, juntament amb molts altres famosos malfactors. Tot i així, en

cap moment no apareix la justificació de per què s'han triat uns personatges i no uns altres. Així, bandolers il·lustres com Perot Rocaguinarda o Joan Sala «Serrallonga» no tenen cap menció a l'obra.

El contingut està organitzat segons la regió d'actuació dels diferents protagonistes, de manera que trobem els bandolers del nord, els bandolers de les terres de l'Ebre, els bandolers de l'interior, els bandolers de llevant, els bandolers del sud i els bandolers insulars. En cada cas, hi ha una extensa biografia de la vida del bandoler i els motius que el van conduir a portar una vida fora de la llei. Gràcies a la descripció dels fets de cada individu, podem copsar quina era la relació que tenia amb la societat civil del seu entorn, així com les diferents penes que rebien per les seves activitats delictives.

L'obra *Bandoleros. Historias y leyendas románticas españolas* és un recorregut per la història del bandolerisme espanyol al llarg dels segles a través de la vida dels bandolers que han estat escollits per ser-ne els protagonistes. Es tracta d'una atractiva i solvent aproximació al fenomen del bandolerisme, per tal com se'ns presenten les seves característiques principals i les raons del seu sorgiment.

Adriana Sánchez Cartró

Universitat Autònoma de Barcelona

<http://dx.doi.org/10.5565/rev/manuscripts.60>

